

LUONNOS 3.5.2017

Viesti rohkeasti, vaikuta vastuullisesti Tiedeviestinnän suositukset 2017

Kooste suosituksista ja tavoitteista

1. Viesti rohkeasti

Tiedeviestintä on osa tutkijan ammattitaitoa. Tutkijat ovat motivoituneita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

2. Mahdollista tiedeviestintä

Monimuotoinen tiedeviestintä rakentaa avoimen tieteen kulttuuria ja luottamusta tieteseen ja tutkimukseen. Viestintä tavoittaa erilaiset yleisöt.

3. Tee tieteen tekemistä näkyväksi

Tiedeviestintä kertoo tieteen edistymisen lisäksi tieteen teon periaatteista ja tieteellisen tiedon itseään korjaavasta luonteesta.

4. Vaikuta vastuullisesti

Tiede näkyy, vaikuttaa ja sitä arvostetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkijat viestivät työstään rehdisti ja totuudenmukaisesti.

5. Tietokulttuuri rakentaa yhteiskuntaa

Tietokirjallisuus ja muu tiedonjulkistamisen on tunnustettu keskeiseksi kulttuuritoiminnaksi ja osaksi luovaa taloutta.

6. Tiede kuuluu kaikille

Kansalaisilla on oikeus päästä osalliseksi tieteen edistymisen tuomista eduista. Kansalaiset ja kansalaisyhteiskunta ovat osa tieteen ja tutkimuksen kulttuuria.

Suosituksen laatija **Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta** on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, joka seuraa tieteen, taiteen ja tekniikan eri alojen saavutuksia Suomessa ja ulkomailla sekä muun kansallisen ja kansainvälisen tiedon kehitystä.

Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää tiedon käyttöä yhteiskunnassa, tunnistaa ja palkita esimerkillinen tiedonjulkistamistoiminta, tukea tietokirjallisuutta, edistää tiedonjulkistamista ja tiedeviestintää jakamalla valtionapua sekä edistämällä tiedeviestinnän ja tietokirjoittamisen koulutusta. Neuvottelukunta on arvostettu tiedehallinnon toimija tiedonjulkistamisen alalla, jonka vaikutus tiedepoliittisena asiantuntijaelimenä ulottuu ministeriön ja tieteen organisaatioiden tavoitteisiin ja toimintaan.

Neuvottelukunta kerää tiedeviestinnän suosituksiin kommentteja toukokuun 2017 ajan. Suositukset julkaistaan syksyllä 2017.

Suosituksen saatteeksi

Tiedeviestintä mahdollistaa tiedonkulun tiedontuottajien ja sen hyödyntäjien välillä. Se palvelee tiedettä ja tutkimusta sekä varmistaa kansalaisten oikeuden päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista. Tiedeviestintä vahvistaa tieteen ja yhteiskunnan yhteyttä, lisää luottamusta tieteelliseen tietoon ja tuo tieteen tulokset yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi.

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta julkaisi vuonna 2013 ensimmäisen kansallisen tiedeviestinnän toimenpideohjelman *Tiede kuuluu kaikille!* Kuluneiden vuosien aikana muuntunut mediakenttä ja sosiaalinen media ovat tasa-arvoistaneet tiedon julkistamista ja saatavuutta. Samalla yleisöt ovat eriytyneet viestimään omissa kuplissaan. Yhteiskunnallisen keskustelun sävy on koventunut ja suurten mediatalojen auktoriteettiasema ja tiedonvälityksen yhtenäiskulttuuri on haastettu.

Tieteelle ja tutkimukselle asetetut vaateet avoimuudesta ja vaikuttavuudesta edellyttävät tieteen toimijoilta tiedeviestinnän nivomista osaksi ammattitaitoista tutkimuksen toteuttamista. Tutkimuksesta viestivät perinteisten tahojen, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten viestintäosastojen, tiedeviestijöiden ja -toimittajien, ohella ajatuspajat ja viestintätoimistot. Yksittäisen tutkijan odotetaan viestivän työstään myös muita kuin vakiintuneita akateemisia kanavia pitkin, kuten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Tieteen on lähestyttävä yhä erilaisempia yleisöjä yhteiskunnassa. Samanaikaisesti tieteen auktoriteettiasema kyseenalaistuu ja sitä arvostellaan myös muista kuin tieteellisistä lähtökohdista käsin. Tutkijoiden kohtaama asiaton palaute ja vihapuhe näyttävät yleistyneen ja voimistuneen.

Tiedeviestinnän toimintaympäristön muutokset edellyttävät kykyä ja halua osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun eri viestintäkanavissa. Monipuolisten viestintätaitojen koulutukseen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota tutkijakoulutuksessa. Samalla on luotava välineet ja toimintakulttuuri, jotka kannustavat tutkijoita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tukevat heitä vuorovaikutuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden seurantaa ja palkitsevuutta on kehitettävä. Tässä työssä tiedeyhteisön aktiivisuus tutkimusalojen käytäntöjen laatisemassa on ensiarvoisen tärkeää.

Tieteen yhteiskuntavastuu toteutuu tieteen tekemisessä luotettavasti, eettisesti hyväksyttävästi ja yhteistyössä ja -ymmärryksessä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Tiedeviestintä on keskeinen osa avointa ja vastuullista tutkimuksen tekemistä ja osa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Suosituks

1. Viesti rohkeasti

Tavoite: Tiedeviestintä on osa tutkijan ammattitaitoa. Tutkijat ovat motivoituneita osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tiedeviestintä on tiedeyhteisöjen sisäistä ja ulkoista tiedonvälitystä tutkimuksista saaduista tiedoista ja tutkimustuloksista. Viestintä kattaa koko tutkimuksen elinkaaren: se on osa tutkimuksen suunnittelua, toteutusta, tulosten julkaisemista ja tutkimusaineistojen jatkokäyttöä.

Tiedeviestinnässä eletään uutta avoimuuden aikakautta. Sosiaalinen media blogeineen on tasa-arvoistanut tiedon julkistamista ja saatavuutta. Viestintään osallistuvat ammattiviestijöiden lisäksi yksittäiset henkilöt. Tutkijoille toimintakentän muutos tarjoaa omat suorat vaikuttamisväylänsä ja uusia mahdollisuuksia julkistaa tieteen tuloksia, kertoa työstään ja sen merkityksestä. Viestinnän suunnittelu ja toteuttaminen on osa tutkimusryhmien sisäistä työnjakoa.

Muuttunut mediakenttä pirstaloi ihmiset yhä pienempiin yleisöihin. Viestintä tapahtuu yhä eriytyneempien yleisöjen kuplissa, joista osa voi suhtautua tieteeseen ja tutkimuksen tuloksiin epäillen. Tiedeviestinnässä tarvitaan uusia tapoja ja keinoja tavoittaa erilaisia yleisöjä.

Mediakentän avautumisen hyödyntäminen on osa tiedeviestintää ja avoimen tieteen kulttuuria. Tieteen toimijat viestivät tiedeyhteisön sisällä ja yhteiskunnassa. Tutkijoilta odotetaan viestinnällistä näkyvyyttä, osaamista ja rohkeutta osallistua julkiseen keskusteluun. Tarinallisuus, henkilöbrändien nousu ja markkinointiviestinnän keinot näkyvät myös tiedeviestinnässä.

Keinot:

- Rahoittajien ja tutkijoiden työnantajien pitää kannustaa ja tukea tutkijoita viestinnässä. Tutkijoille on tarjottava systemaattista tiedeviestinnän koulutusta jo opintojen alkuvaiheista alkaen ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta on arvostettava urakehityksessä.
- Tiedon siirto yhteiskuntaan tulee varmistaa tutkimussuunnitelman osana olevalla viestintäsuunnitelmalla (vuorovaikutussuunnitelma, hyödyntämissuunnitelma), joka arvioidaan rahoituspäätöksiä tehtäessä. Viestinnän onnistumista on hyvä arvioida hankkeen loppuarvioinnin yhteydessä.
- Viestinnässä on kokeiltava rohkeasti uusia viestinnän ja vuorovaikutuksen muotoja, jotta tavoitetaan uusia ja hankalasti saavutettavia yleisöjä.

2. Mahdollista tiedeviestintä

Tavoite: Monimuotoinen tiedeviestintä rakentaa avoimen tieteen kulttuuria ja luottamusta tieteeseen ja tutkimukseen. Viestintä tavoittaa erilaiset yleisöt.

Vastuu viestinnästä on yksittäisen tutkijan lisäksi tiedeyhteisöllä ja tiedeinstituutioilla, joihin kuuluvat korkeakoulut ja yliopistot, tutkimuslaitokset, tieteelliset seurat ja tiedeakatemit sekä tutkimuksen rahoittajat. Tieteellisen työhön kuuluu tutkimuksen lisäksi myös yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen. Tämä tulee tehdä mahdolliseksi kannustimilla.

Julkisrahoitteiselta tutkimukselta odotetaan suurempaa avoimuutta ja tutkimustulosten ja tietoaaineistojen avointa saatavuutta. Muuttunut tiedonjulkistamisen kenttä mahdollistaa julkaisemisen ilman toimituksellisuutta ja vertaisarviointikäytänteitä. Tieteen sisäisen vertaisarvioidun julkaisemisen ohella myös muunlainen tieteen tulosten julkituominen on suotavaa. Avoimen tieteen julkaisukäytäntöjä on kehitettävä löydettävyyden, käytettävyyden, luotettavuuden ja rehdin tiedonkäytön lähtökohdista.

Sosiaalinen media on keskeinen viestintäkanava. Se lisää avoimuutta ja antaa tutkijoille mahdollisuuden suoraan vuoropuheluun yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa. Sosiaalinen media lisää tutkijoiden saamaa palautetta, joka voi olla kiittävää, asiallista, asiataonta tai jopa vihamielistä. Suora palaute sisältää myös uhkailua ja vaimentamisyriksiä. Tiedeyhteisön ja tiedeinstituutioiden on kollektiivisesti puolustettava tutki-

joiden oikeutta ilmaisunvapauteen sekä turvattava tieteen ja tutkimuksen vapaus ja asema yhteiskunnassa, riippumatta siitä, mikä yhteiskunnan taho kyseenalaistaa niiden arvon.

Keinot:

- Tiedeviestintää pitää kehittää osana avoimen tieteen kulttuuria.
- Tiedeinstituutioiden viestintäpalvelut ovat ajanmukaisia ja hyödyntävät monipuolisia julkaisukanavia. Viestintäpalvelut ovat tiedon välittäjäorganisaatioita ja palvelevat sekä tiedon tuottajia että tiedon tarvitsijoita.
- Tutkimusinstituutiot rakentavat toimivat käytänteet tukea tutkijoita, mikäli julkinen esiintyminen aiheuttaa vihapalautetta.
- Tiedeinstituutioiden arvioinneissa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja viestintää on arvioitava systemaattisesti ja sille on kehitettävä kannustimia.

3. Tee tieteen tekemistä näkyväksi

Tavoite: Tiedeviestintä kertoo tieteen edistymisen lisäksi tieteen teon periaatteista ja tieteellisen tiedon itseään korjaavasta luonteesta.

Tieteen perusarvoihin kuuluvat avoimuus ja tutkimuksen edistyminen perustellun kriitiikin kautta ovat tärkeitä elementtejä, jotka rakentavat luotettavaa tietoa. Tieteellinen menetelmä uuden tiedon tuottamiseksi on järjestelmällinen, todennettavissa ja tutkimuksen tuloksia varmentava. Tieteellinen asiantuntijuus syntyy tutkimusalan syvällisestä ja systemaattisesti tuntemuksesta.

Tieteen julkisuuden ei tule perustua vain uusien tutkimustulosten uutisarvoon. Tiedeviestintä ja -journalismi edellyttävät tieteen ja tutkimuksenteon toimintatapojen sekä tutkimusaiheen ymmärrystä, jotta uusien tutkimustulosten merkittävyys voidaan asettaa oikeassa mittasuhteessa tunnettuun tietopohjaan. Tieteen näkyvyydessä tulee muistaa myös hitaasti edistynyt perustutkimus ja tutkimus, joka on luonteeltaan uusia tuloksia varmentavaa eikä siten tuota uutuusarvoltaan suuria tuloksia. Nämä niin kutsutut negatiiviset tulokset lisäävät yhteiskunnan käytössä olevaa tietopääomaa ja ohjaavat esimerkiksi hoitokäytänteiden kehittymistä. Ne ovat arvokas osa tutkimusta ja innovaatiokehitystä ja ansaitsevat tulla julkaistavaksi.

Tiedekeskusteluissa ja -julkisuudessa tulee välttää keinotekoisesti rakennettuja vastakkainasetteluja, ettei synny väärää vaikutelmaa tieteellisestä kiistasta. Tieteellisen tiedon erityispiirre, itsekorjautuvuus, on keino erottaa tutkimustieto muusta media-huomiosta kilpailevasta sisällöstä.

Keinot:

- Tiedeinstituuttien tulee järjestää toimittajille suunnattuja tiedejournalismikursseja, joilla käsitellään tieteen ja tutkimuksen prosesseja ja tieteen edistymisen periaatteita. Kursseihin on hyvä sisällyttää tiede- ja tutkimuslakohtaista perustietoa.
- Pitkäkestoisia yhteistyöprojekteja tutkimuslaitosten ja mediatalojen välillä tulee tukea.
- Perustutkimuksen merkitys pitää muistaa, kun tutkimusta arvioidaan.

4. Vaikuta vastuullisesti

Tavoite: Tiede näkyy, vaikuttaa ja sitä arvostetaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tutkijat viestivät työstään rehdisti ja totuudenmukaisesti.

Tieteen ja tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus on keskeinen tutkimuspoliittinen tavoite. Vaikuttavuus toteutuu kun tiedeviestintään sisältyvä vuorovaikutus tuo tieteen tulokset yhteiskunnan hyödynnettäväksi.

Tutkimustiedon hyödyntäminen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa päätöksenteossa edellyttää tiedon tarjoamista valmisteluprosessiin oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla. Tutkijoiden ja päättäjien vuorovaikutuksen tueksi on rakennettava toimivat käytänteet ja tiedon siirtymisen väylät.

Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tutkimustieto muodostaa osan päätöksenteon tietopohjasta. Perinteisen tieteellisen asiantuntijuuden rinnalla toimii myös muita asiantuntijuuden muotoja. Erilaiset tavat tuottaa luotettavaa tietoa rikastavat yhteiskunnan käytössä olevaa tietopohjaa. Erilaisia tiedon muotoja ja asiantuntijuuksia tulee kuitenkin aina arvioida kriittisesti.

Tutkimustietoa voidaan lobata, kunhan kuulijaa ei harhauteta esittämällä harhaanjohtavia tai vääristeleviä tietoja omasta tutkimuksesta, sen tuloksista, tulosten tieteellisestä merkittävydestä tai niiden sovellettavuudesta. Tutkijalta edellytetään vastuullisuutta ammattieettisten ohjeiden ja hyvän tieteellisen käytännön noudattamisessa.

Tiedettä ja tutkimusta kohtaan tunnettu luottamus vaikuttaa myös tieteellisen tiedon vaikuttavuuteen. Tieteen teon avaaminen ja mahdollisimman suuren läpinäkyvyyden takaaminen sekä tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden avoin osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun rakentavat luottamusta yhteiskunnan eri toimijoihin.

Keinot:

- Vastuullinen tiedeviestintä on sisällytettävä keskeiseksi osaksi hyvän tieteellisen käytännön ja tutkimusetiikan opetusta korkeakouluissa.
- Tutkimushankkeita ja tieteen toimijoita on kannustettava ja tuettava osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.
- Tutkijoiden ja päättäjien yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta on tuettava kannustamalla kokeilemaan uusia tiedeviestinnän ja vuorovaikutuksen keinoja.
- Huolehditaan, että poliittiset päättäjät saavat tutkimustietopalveluja.

5. Tietokulttuuri rakentaa yhteiskuntaa

Tavoite: Tietokirjallisuus ja muu tiedonjulkistamisen on tunnustettu keskeiseksi kulttuuritoiminnaksi ja osaksi luovaa taloutta.

Kotimainen tieto- ja oppikirjallisuus ovat keskeinen osa suomalaista kulttuuria ja luovaa taloutta. Oppikirjallisuus ja digitaaliset oppimateriaalit ovat merkittäviä tiedonvälittäjiä, sillä ne saavuttavat kaikki kansalaiset koululaitoksen kautta. Tiedekasvatus alkaa lapsuudesta, on osa perusopetusta ja jatkokoulutusta ja kohdistuu myös aikuisiin. Se vahvistaa yksilön valmiuksia hankkia, esittää ja analysoida tietoa. Tiedekasvatusta tarvitaan kaikilta tieteenaloilta.

Medialla on keskeinen rooli tutkimustiedon välittämisessä kansalaisille, päätöksentekijöille ja poliitikoille ymmärrettävästi ja yleistajuisesti. Nykyinen mediaympäristö tarjoaa perinteisen median lisäksi uusia toimijoita, joista osa ei ole sitoutunut noudattamaan median itsesääntelyä. Faktantarkistus ja tietolähteiden kriittinen

Tiedeviestinnän suositukset 2017 – LUONNOS – lähetä palautteesi: info@tjnk.fi

arviointi ovat tärkeitä luotettavan viestinnän edellytyksiä. Vastaavasti medialukutaito on yhä tärkeämpi osa kansalaistaitoja. Mediasisältöjen yhdistäminen uusiksi kokonaisuuksiksi (kuratointi) rikastuttaa mediakenttää ja luovaa taloutta.

Tietoyhteiskunnassa informaatio ja tieto ovat kansalaisten käytettävissä ja osa yhteiskunnan perusresursseja. Kirjastolaitos tarjoaa kansalaisten käyttöön painettuja ja digitaalisia tietoaaineistoja sekä edistää niiden hyödyntämistä opettamalla informaatiolukutaidon valmiuksia.

Keinot:

- Tietokirjallisuudelle ja muille tietotuotteille on tarjolla riittävä ja tarkoituksenmukainen julkinen tuki. Tukimuodot ottavat huomioon monipuolisen ja uudistuvan tiedonjulkistamisen kentän.
- Kansallisilla kielillä ja julkaisualustoilla tapahtuva tieteellinen julkaiseminen ja tieteen julkistaminen on tunnustettu arvokkaana tiedonjulkistamisen muotona ja otetaan huomioon kannustinjärjestelmissä.
- Kirjastot, koulut ja media edistävät kansalaisten tiedekasvatusta sekä media- ja informaatiolukutaitoa.

6. Tiede kuuluu kaikille

Tavoite: Kansalaisilla on oikeus päästä osalliseksi tieteen edistymisen tuomista eduista. Kansalaiset ja kansalaisyhteiskunta ovat osa tieteen ja tutkimuksen kulttuuria.

Tiedeviestintä tarjoaa lukuisia työkaluja erilaisten yleisöjen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Nykyajan tiedetapahtuma on osallistava ja elämyksellinen, ja se voidaan toteuttaa paikan päällä tai verkossa. Se huomioi moniarvoisen yhteiskunnan.

Tiedetapahtumat ovat tapa kohdata tieteeseen kohdistettua kritiikkiä. Vuorovaikutus asiantuntijoiden ja yleisön välillä on tervetullutta, kun se tapahtuu kumpaakin osapuolta kunnioittaen ja avoimesti keskustellen. Tieteen yleisötapahtumissa esiintyvät tutkijat ovat roolimalleja tulevaisuuden tieteen tekijöille. Siksi on tärkeää nostaa esiintyjiksi eri kulttuureista tulleita tutkijoita, tasapuolisesti naisia ja miehiä, vartuneempia ja nuorempia.

Myös taiteen ja tieteen kohtaamiset luovat uusia tiloja ja yleisöjä tieteelle. Tiede tarjoaa lukemattomia aiheita, taide puolestaan kanavia tuoda tiedettä esille ja keinoja esittää tieteen tuloksia uusilla tavoilla.

Kansalaiset ovat yhä useammin mukana tutkimusprosesseissa ja osallistuvat tutkimusongelmien määrittämiseen, aineistojen keruuseen, tulosten analysointiin ja hyödyntämisen miettimiseen sekä tutkimuksen yhteiskunnalliseen arviointiin ja eettiseen keskusteluun.

Keinot:

- Tiedekasvatus on perusopetuksen ja sen jälkeisen koulutuksen opetussuunnitelmien osa.
- Tiedetapahtumat ovat vuorovaikutteisia ja tavoittavat kaikki yhteiskuntaryhmät. Toteutustapoja ovat kokeelliset työpajat, näyttelyt, keskustelut ja pop-up-tiedetapahtumat.
- Kansalaisten osallisuutta tieteessä tuetaan rakentamalla uusia kumppanuuksia kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa.